7. 1. 2005

ID: 30264

Náhrada za ztrátu na výdělku, valorizace

Náhradu za ztrátu na výdělku v čisté výši je možné zaměstnanci přiznat jen za dobu do 31.12.1992; to platí i tehdy, jestliže je o takovém nároku rozhodováno po 1.1.1993, neboť náhrada za ztrátu na výdělku náležející podle zákoníku práce za období před 1.1.1993, která je vyplacena po tomto datu, je osvobozena od daně z příjmů (srov. § 40 odst.1 a odst.18 zákona č. 586/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů). Náhrada za ztrátu na výdělku náležející zaměstnanci po 1.1.1993 pak podléhá dani z příjmů (včetně vybírání zálohy na tuto daň) a v době od 1.1.1993 do 30.6.1993 spadala též do vyměřovacího základu pro vybírání pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti (srov. § 5 odst.1 písm.a) bod 4 zákona č. 589/1992 Sb. ve znění zákona č. 10/1993 Sb. a čl. I bod 1 zákona č. 160/1993 Sb.) a do vyměřovacího základu pojistného na všeobecné zdravotní pojištění (srov. § 3 odst.1 písm.b) zákona č. 592/1992 Sb. ve znění zákonů č. 10/1993 Sb. a č. 15/1993 Sb. a čl. II bod 1 zákona č. 161/1993 Sb.).

Zvýšení průměrného výdělku, popřípadě upraveného průměrného výdělku podle nařízení vlády, vydaného na základě zmocnění obsaženého v ustanovení § 202 odst.2 zák. práce, se vztahuje nejen na průměrný výdělek před vznikem škody, ale i na průměrný výdělek po nemoci z povolání, který je rozhodný pro výpočet náhrady za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 21 Cdo 990/2003, ze dne 20.8.2003)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobkyně V. Š. proti žalované N. T., příspěvkové organizaci, o odškodnění nemoci z povolání, vedené u Okresního soudu v České Lípě pod sp. zn. 12 C 1305/2000, o dovolání žalované proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem - pobočky v Liberci ze dne 2. prosince 2002 č.j. 36 Co 309/2002-158, tak, že rozsudek krajského soudu a rozsudek Okresního soudu v České Lípě ze dne 13. května 2002 č.j. 12 C 1305/2000-145 (s výjimkou výroku, kterým byla žaloba o zaplacení 203.159,60 Kč zamítnuta) se zrušují a věc se v tomto rozsahu vrací Okresnímu soudu v České Lípě k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Žalobkyně se žalobou podanou dne 27.6.1994 u Okresního soudu v Teplicích (posléze změněnou se souhlasem soudu prvního stupně) domáhala, aby jí žalovaná zaplatila na náhradě za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti za dobu od 1.1.1994 do 31.12.1998 částku 373.522,- Kč s příslušenstvím. Žalobu zdůvodnila zejména tím, že za trvání pracovního poměru u právního předchůdce žalované (Okresního ústavu národního zdraví v T.) u ní byla zjištěna v roce 1975 nemoc z povolání, pro kterou byla od 17.6.1976 do roku 1978 v plném invalidním důchodu a posléze v částečném invalidním důchodu, a že v roce 1982 nastoupila zpět na svou původní práci. V důsledku neshod na pracovišti skončila u právního předchůdce žalované pracovní poměr a od 1.4.1987 pracovala u Č. s. l., lázeňská organizace T. jako vedoucí archivářka. V prosinci 1991 se žalobkyně odstěhovala do N. O. a z tohoto důvodu rozvázala pracovní poměr. Do nového zaměstnání však nebyla přijata, a to z důvodu nemoci z povolání a svého věku, od 1.1.1992 až do 24.11.1998 byla evidována u Úřadu práce v Č. jako uchazečka o zaměstnání a od 25.11.1998 pobírá starobní důchod. Žalobkyně má za to, že z důvodu odškodnění nemoci z povolání má nárok na náhradu za ztrátu na výdělku i za dobu, kdy nebyla přijata do zaměstnání a kdy byla vedena jako uchazečka o zaměstnání

u úřadu práce.

Žalovaná potvrdila, že žalobkyně onemocněla za trvání pracovního poměru u jejího právního předchůdce nemocí z povolání. Náhradu za ztrátu na výdělku jí vyplácela od roku 1976 do konce roku 1993. Po konsultaci věci na Ministerstvu práce a sociálních věcí ČR v roce 1994 žalovaná výplatu náhrady za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti zastavila.

Okresní soud v České Lípě, kterému byla věc usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 29.9.1999 č.j. 34 Nc 162/99-89 přikázána podle ustanovení § 12 odst.2 o.s.ř. k projednání a rozhodnutí, rozsudkem ze dne 9.4.2001 č.j. 12 C 1305/2000-126 žalobu zamítl a rozhodl, že "žádnému z účastníků se náklady řízení nepřiznávají". Při svém rozhodování vycházel z toho, že u žalobkyně byla v době trvání pracovního poměru u právního předchůdce žalované (Okresního ústavu národního zdraví v T.) dne 16.3.1976 zjištěna (správně hlášena) nemoc z povolání (hepatitis virosa profes.), že žalovaná odpovídá žalobkyni za škodu vzniklou následkem nemoci z povolání v plném rozsahu a že žalobkyně byla od 1.1.1992 až do odchodu do starobního důchodu bez zaměstnání. Soud prvního stupně dále zjistil, že pracovní poměr žalobkyně u právního předchůdce žalované skončil dnem 31.3.1987 "z podnětu žalobkyně" a že její pracovní poměr u Č. s. l. skončil dnem 31.12.1991 "z podnětu žalobkyně, a to z důvodu stěhování do bydliště na okrese Česká Lípa", a dovodil, že "nedosahování výdělků žalobkyně po 1.1.1994 není v příčinné souvislosti s nemocí z povolání", ale následkem jejího vlastního rozhodnutí"nesetrvat dále ve stávajícím pracovním poměru". Na požadované odškodnění proto žalobkyně nemůže mít nárok.

K odvolání žalobkyně Krajský soud v Ústí nad Labem - pobočka v Liberci usnesením ze dne 9.10.2001 č.j. 35 Co 137/2001-132 rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Odvolací soud zdůraznil, že "v případě žalované jde o objektivní odpovědnost zaměstnavatele", a dovodil, že z hlediska příčinné souvislosti ztráty na výdělku s nemocí z povolání je třeba "odlišovat, zda a na kolik je snížení příjmu zaměstnance odškodňovaného náhradou za ztrátu na výdělku v důsledku vzniku nezaměstnanosti v příčinné souvislosti s odškodňovanou nemocí z povolání a na kolik je toto snížení příjmu důsledkem nezaměstnanosti". Jestliže se "příjem zaměstnance sníží v důsledku nezaměstnanosti, což je vyjádřeno rozdílem mezi průměrným výdělkem před vznikem nezaměstnanosti a podporou v nezaměstnanosti", nelze podle názoru odvolacího soudu "takové snížení odškodnit v rámci náhrady za ztrátu na výdělku". Kdyby u zaměstnance "nevznikla nezaměstnanost, vydělával by si pravděpodobně dále tolik, kolik je vyjádřeno průměrným výdělkem, z něhož byla vypočtena podpora v nezaměstnanosti"; i "v době nezaměstnanosti" je proto třeba stanovit náhradu za ztrátu na výdělku podle ustanovení § 195 zákoníku práce "jako rozdíl mezi průměrným výdělkem rozhodným pro odškodňování a tzv. stop průměrným výdělkem ke dni vzniku nezaměstnanosti, z něhož je vypočítávána podpora v nezaměstnanosti, samozřejmě se započtením případného částečného invalidního důchodu poskytovaného z důvodu nemoci z povolání". Podmínkou pro trvání tohoto nároku současně je, aby se "v době nezaměstnanosti" zaměstnanec "průběžně aktivně zajímal o získání zaměstnání; kdyby neměl vůli být dále zaměstnán nebo podnikat, muselo by být uzavřeno, že mezi ztrátou na výdělku a nemocí z povolání není příčinná souvislost". Odvolací soud uložil soudu prvního stupně, aby v dalším řízení provedl důkazy potřebné pro rozhodnutí věci podle uvedeného právního názoru.

Okresní soud v České Lípě poté rozsudkem ze dne 13.5.2002 č.j. 12 C 1305/2000-145 žalované uložil, aby žalobkyni zaplatila 170.362,40 Kč, žalobu o zaplacení dalších 203.159,60 Kč zamítl a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení a že žalovaná je povinna zaplatit "do pokladny Okresního soudu v České Lípě" na soudním poplatku 6.816,- Kč. Vycházejíc z právního názoru odvolacího soudu, že náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti je třeba stanovit jako rozdíl mezi "průměrným výdělkem rozhodným pro odškodňování a stop průměrným výdělkem ke dni vzniku nezaměstnanosti, z něhož je vypočítávána podpora v

nezaměstnanosti", zjistil, že průměrný výdělek žalobkyně ke dni vzniku nezaměstnanosti činí 2.583,- Kč čistého měsíčně a že výdělek žalobkyně rozhodný pro odškodňování činí 4.396,- Kč hrubého měsíčně, tj. 3.736,- Kč čistého měsíčně. Při výpočtu výše náhrady za ztrátu na výdělku přihlédl k tomu, že do 31.5.1994 byla výše náhrady limitována do té doby platným ustanovením § 195 odst.2 zákoníku práce a že od 1.6.1994 takové omezení neplatilo, a k "valorizacím průměrného hrubého výdělku" provedeným nařízeními vlády č. 263/1994 Sb., č. 291/1995 Sb., č. 298/1996 Sb. a č. 318/1997 Sb. a dovodil, že za dobu od 1.1.1994 do 24.11.1998 žalobkyni náleží náhrada ve výši 170.362,40 Kč čistého. Ode dne 25.11.1998 náhradu za ztrátu na výdělku žalobkyni nepřiznal, neboť "přijetím starobního důchodu odpadla podmínka pro přiznání náhrady, a to průběžný aktivní zájem o získání zaměstnání".

K odvolání žalované Krajský soud v Ústí nad Labem - pobočka v Liberci rozsudkem ze dne 2.12.2002 č.j. 36 Co 309/2002-158 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Odvolací soud dovodil, že soud prvního stupně se řídil závazným právním názorem vysloveným v předchozím rozhodnutí odvolacího soudu a že na základě úplně a správně zjištěného skutkového stavu v souladu se zákonem dovodil, že je tu příčinná souvislost mezi ztrátou na výdělku žalobkyně a nemocí z povolání a že správně stanovil náhradu za ztrátu na výdělku ve výši rozdílu mezi "průměrným výdělkem rozhodným pro odškodňování a tzv. stop průměrným výdělkem před vznikem nezaměstnanosti". Námitku žalované, že soudy vycházely z rozsudku "Nejvyššího soudu ČR 2 Cdon 22/97", které aplikovaly tak, že jím přenesly "rizika vyplývající ze stavu na trhu práce do oblasti odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání", odvolací soud odmítl s odůvodnění, že rozsudek "Nejvyššího soudu ČR 2 Cdon 22/97" řeší situaci, kdy došlo k rozvázání pracovního poměru dohodou z důvodu uvedeného v ustanovení § 46 odst.1 písm.c) zákoníku práce; v projednávané věci rovněž došlo k rozvázání pracovního poměru dohodou, byť důvodem nebyla nadbytečnost zaměstnance, ale "rodinné důvody, motivované změnou trvalého bydliště mimo okres Teplice".

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání. Poukazuje na rozsudek "Nejvyššího soudu 2 Cdon 27/97" a namítá, že rizika vyplývající ze stavu na trhu práce nemohou být řešena v oblasti odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání a že "Nejvyšší soud přišel s řešením tzv. stop renty, a to podle stavu v době před rozvázáním pracovního poměru z tzv. organizačních důvodů". V projednávané věci však byl pracovní poměr mezi žalobkyní a Č. s. l. rozvázán z rodinných důvodů a žalobkyně nebyla poté zaměstnána nejen pro její zdravotní stav, ale i věk. Podle názoru žalované tu není příčinná souvislost mezi nemocí z povolání a ztrátou na výdělku žalobkyně za dobu od 1.1.1994 do 31.12.1998. Žalovaná má za to, že věc byla nesprávně právně posouzena, a poukazuje na "rozhodnutí Nejvyššího soudu č.j. 21 Cdo 998/2001", v němž se v případě úvahy, zda jde o změnu poměrů poškozeného ve smyslu ustanovení § 202 odst.1 zákoníku práce, uvádí, že je třeba v první řadě přihlédnout k tomu, že rozvázání pracovního poměru nebylo vyvoláno okolnostmi, které by měly původ v následcích pracovního úrazu (nemoci z povolání), a že poškození nemohou pobírat ztrátu na výdělku vzniklou tím, že přestali pracovat u dosavadního zaměstnavatele na základě vlastního rozhodnutí a že poté byli bez práce nebo nastoupili u jiného zaměstnavatele, u něhož dosahují nižší výdělek. Žalovaná navrhla, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a aby mu věc vrátil k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř. a že jde o rozsudek, proti kterému je podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o.s.ř. dovolání přípustné, přezkoumal napadený rozsudek ve smyslu ustanovení § 242 o.s.ř. bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1 věta první o.s.ř.) a dospěl k závěru, že dovolání je zčásti opodstatněné a že řízení je postiženo vadami, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

Předpoklady odpovědnosti organizace (dále "zaměstnavatele") vůči pracovníku (dále "zaměstnanci") za škodu při nemoci z povolání jsou (srov. ustanovení § 190 odst.2 zákoníku práce ve znění účinném do 31.12.1988 a nyní platné ustanovení § 190 odst. 3 zákoníku práce) nemoc z povolání (nemocemi z povolání jsou nemoci uvedené v právních předpisech o sociálním zabezpečení, jestliže vznikly za podmínek tam uvedených), vznik škody a příčinná souvislost mezi nemocí z povolání a vznikem škody. V řízení o odškodnění nemoci z povolání má žalobce (poškozený zaměstnanec) procesní povinnost tvrdit [srov. § 101 odst. 1 písm.a) o.s.ř.] a posléze i prokázat [srov. § 101 odst.1 písm.b) a 120 odst. 1 o.s.ř.] všechny uvedené předpoklady potřebné pro vznik odpovědnosti za škodu.

Škoda, která vzniká následkem nemoci z povolání, spočívá též ve ztrátě na výdělku po skončení pracovní neschopnosti (při uznání invalidity nebo částečné invalidity). Ke ztrátě na výdělku dochází proto, že pracovní schopnost zaměstnance byla následkem nemoci z povolání snížena (omezena) nebo zanikla, a účelem náhrady za ztrátu na tomto výdělku je poskytnout přiměřené odškodnění zaměstnanci, který není schopen pro své zdravotní postižení způsobené nemocí z povolání dosahovat takový výdělek, jaký měl před poškozením. Škoda spočívající ve ztrátě na výdělku je majetkovou újmou, která se stanoví ve výši rozdílu mezi výdělkem zaměstnance před vznikem škody a výdělkem po poškození, k němuž je třeba připočítat případný invalidní nebo částečný invalidní důchod poskytovaný z téhož důvodu, přičemž se nepřihlíží ke zvýšení invalidního důchodu pro bezmocnost, ke snížení tohoto důchodu podle právních předpisů o sociálním zabezpečení, ani k výdělku zaměstnance, kterého dosáhl zvýšeným pracovním úsilím; v době od 1.1.1989 do 31.5.1994 po uplynutí doby 12 po sobě následujících měsíců od vzniku nároku nesměla náhrada za ztrátu na výdělku spolu s výdělkem postiženého zaměstnance s případným invalidním nebo částečným invalidním důchodem poskytovaným z téhož důvodu přesahovat částku uvedenou v ustanovení § 195 odst.2 zákoníku práce (ve znění účinném od 1.1.1989 do 31.5.1994), přičemž se nepřihlíželo ke zvýšení invalidního důchodu pro bezmocnost, ke snížení tohoto důchodu podle právních předpisů o sociálním zabezpečení, ke zvýšení přiznaných důchodů podle těchto předpisů, ani k výdělku zaměstnance, kterého dosáhl zvýšeným pracovním úsilím, a do 31.12.1988 byla výše náhrady za ztrátu na výdělku "redukována" způsobem uvedeným v ustanovení § 195 odst.2 zákoníku práce ve znění účinném do 31.12.1988. Uvedeným rozdílem (podle právních úprav účinných do 31.5.1994 "redukovaným" způsobem uvedeným v ustanovení § 195 odst.2 zákoníku práce) jsou vyjádřeny snížení (omezení) nebo ztráta pracovní způsobilosti poškozeného a jeho neschopnost dosahovat pro následky nemoci z povolání stejný výdělek jako před poškozením.

O vztah příčinné souvislosti mezi ztrátou na výdělku po skončení pracovní neschopnosti (při uznání invalidity nebo částečné invalidity) a nemocí z povolání se jedná tehdy, vznikla-li tato škoda (došlo-li k poklesu nebo úplné ztrátě výdělku) následkem nemoci z povolání (tj. bez nemoci z povolání by ztráta na výdělku nevznikla tak, jak vznikla).

Nárok na náhradu za ztrátu na výdělku vzniká dnem, kdy došlo následkem nemoci z povolání k poklesu (ztrátě) výdělku. Pro výpočet náhrady za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti (při uznání invalidity nebo částečné invalidity) není rozhodující průměrný výdělek před zjištěním či hlášením nemoci z povolání, ale průměrný výdělek poškozeného před vznikem škody (srov. 195 odst.1 zákoníku práce).

Z hlediska skutkového stavu věci vyšlo v projednávané věci najevo (správnost zjištění soudů v tomto směru dovolatelka nezpochybňuje), že u žalobkyně byla hlášena nemoc z povolání v roce 1976, že žalobkyně byla z důvodu nemoci z povolání v době od roku 1976 do roku 1982 v plném a posléze částečném invalidním důchodu a že v roce 1982 nastoupila - jak žalobkyně uvedla - zpět na svou původní práci (začala opět vykonávat stejnou práci, jakou konala před onemocněním nemocí z povolání). Pracovní poměr u právního předchůdce žalované (Okresního ústavu národního zdraví v T.) ukončila dohodou ke dni 31.3.1987 z důvodu "neshod na pracovišti" a od 1.4.1987 pracovala u Č. s.

l., lázeňská organizace T., u kterých rozvázala pracovní poměr dohodou ke dni 31.12.1991 z důvodu přestěhování její rodiny do N. O. Poté již nebyla z důvodu nedostatku vhodných pracovních příležitostí zaměstnána a od 25.11.1998 pobírá starobní důchod.

Za tohoto stavu věci bylo pro rozhodnutí, zda má žalobkyně v době od 1.1.1994 nárok na náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti (§ 195 zákoníku práce), v první řadě významné zjištění, zda u žalobkyně v době od roku 1982, kdy nastoupila zpět na původní práci, kterou konala před onemocněním nemocí z povolání, docházelo za trvání pracovního poměru u právního předchůdce žalované (Okresního ústavu národního zdraví v T.) ke ztrátě na výdělku. V době od roku 1976 do roku 1982, kdy byla v plném invalidním a posléze v částečném invalidním důchodu, žalobkyně zřejmě měla nárok na náhradu za ztrátu na výdělku ("redukovanou" podle tehdy platného ustanovení § 195 odst.2 zákoníku práce); tím, že opět nastoupila na původní práci, došlo u ní k podstatné změně poměrů ve smyslu ustanovení § 202 odst.1 zákoníku práce a od té doby mohla mít nárok na náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti, jen jestliže její průměrný výdělek před vznikem škody, zjištěný podle tehdy platných ustanovení § 30 až § 34 a § 51 nařízení vlády č. 54/1975 Sb. a tehdy platné vyhlášky č. 112/1975 Sb. (a případně "redukovaný" podle tehdy platného ustanovení § 195 odst.2 zákoníku práce), převyšoval její výdělek po zjištění nemoci z povolání a jestliže pokles výdělku neměl jinou příčinu než následky nemoci z povolání (srov. tehdy platné ustanovení § 59 odst.1 nařízení vlády č. 54/1975 Sb.).

Došlo-li u žalobkyně od roku 1982 za trvání pracovního poměru u právního předchůdce žalované (Okresního ústavu národního zdraví v T.) k poklesu výdělku a měla-li tedy v té době nárok na náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti (takovému závěru může nasvědčovat vyjádření žalované, že vyplácela žalobkyni náhradu za ztrátu na výdělku od roku 1976 do roku 1993), jakož i v případě, že od roku 1982 až do rozvázání pracovního poměru u právního předchůdce žalované ke dni 31.3.1987 u ní nedocházelo ke ztrátě na výdělku, bylo pro rozhodnutí v projednávané věci dále významné posouzení, jaké měla právní následky skutečnost, že žalobkyně rozvázala s právním předchůdcem žalované pracovní poměr z jiných důvodů než pro následky nemoci z povolání, že od 1.4.1987 pracovala u Č. s. l., lázeňské organizace T., a že od 1.1.1992 nebyla pro nedostatek vhodných pracovních příležitostí zaměstnána.

Jestliže žalobkyně měla za trvání pracovního poměru u právního předchůdce žalované (Okresního ústavu národního zdraví v T.) v době od roku 1982 nárok na náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti, byl její zaměstnavatel (a jeho právní nástupci) povinen hradit jí tuto škodu, dokud nenastala skutečnost, která představuje změnu okolností, které byly rozhodující pro určení výše náhrady škody, tj. dokud nedošlo ke změně poměrů ve smyslu ustanovení § 202 odst.1 zákoníku práce. V případě, že u žalobkyně nedocházelo za trvání pracovního poměru u právního předchůdce žalované (Okresního ústavu národního zdraví v T.) v době od roku 1982 ke ztrátě na výdělku, zanikl tím nárok na náhradu za ztrátu na výdělku, který zřejmě měla v době, kdy pobírala plný invalidní a částečný invalidní důchod; nárok na náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti jí mohl znovu vzniknout, došlo-li poté (po rozvázání pracovního poměru s právním předchůdcem žalované) k podstatné změně v jejích poměrech ve smyslu ustanovení § 202 odst.1 zákoníku práce, která odůvodňovala, aby znovu tuto náhradu pobírala.

Okolnosti, že žalobkyně po rozvázání pracovního poměru u právního předchůdce žalované (Okresního ústavu národního zdraví v T.) pracovala u Č. s. l., lázeňská organizace T. (za předpokladu, že u tohoto svého zaměstnavatele dosahovala nižší výdělek než po zjištění nemoci z povolání u právního předchůdce žalované), a že od 1.1.1992 nebyla zaměstnána a z vlastní výdělečné činnosti neměla žádný příjem, jsou nepochybně změnou v okolnostech, za nichž žalobkyni vznikl (popřípadě zanikl) nárok na náhradu za ztrátu na výdělku podle ustanovení § 195 zákoníku práce. Změna v okolnostech, které byly rozhodující pro určení výše náhrady škody (náhrady za ztrátu na

výdělku po skončení pracovní neschopnosti), má však podle ustanovení § 202 odst.1 zákoníku práce význam jen tehdy, týkají-li se poměrů poškozeného (právní úprava se změnou poměrů, která nastala u odpovědného subjektu, žádné právní následky nespojuje), spočívá-li změna poměrů přímo v osobě poškozeného a jde-li o změnu podstatnou. Pro závěr, zda došlo k podstatné změně poměrů ve smyslu ustanovení § 202 odst.1 zákoníku práce, je nezbytné porovnat poměry poškozeného, které byly rozhodující pro náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti, a nové poměry poškozeného.

Tím, že žalobkyně po rozvázání pracovního poměru u právního předchůdce žalované (Okresního ústavu národního zdraví v T.), k němuž došlo bez jakékoliv souvislosti s následky nemoci z povolání, začala pracovat u Č. s. l., lázeňská organizace T., a posléze (od 1.1.1992) byla bez zaměstnání, nedošlo ke změně poměrů žalobkyně tak, jak to má na mysli ustanovení § 202 odst.1 zákoníku práce.

Při úvaze, zda nastala změna poměrů poškozené ve smyslu ustanovení § 202 odst.1 zákoníku práce, je třeba v první řadě přihlédnout k tomu, že uvedené rozvázání pracovního poměru nebylo vyvoláno okolnostmi, které by měly původ v následcích nemoci z povolání u žalobkyně, ale tím, že žalobkyně nastoupila od 1.4.1987 u jiného zaměstnavatele a že od 1.1.1992 měla v úmyslu - jak uvedla před soudem prvního stupně - znovu nastoupit jiné zaměstnání. I kdyby vykonávala u Č. s. l., lázeňská organizace T. méně placenou práci a i když byla od 1.1.1992 bez zaměstnání, je zde podstatné, že šlo o důsledek jejího rozhodnutí, na základě kterého přestala své dosavadní zaměstnání vykonávat, a nikoliv o následek, vyvolaný nemocí z povolání, neboť situace na trhu práce postihuje všechny zaměstnance bez zřetele k tomu, zda jejich pracovní způsobilost je snížena (omezena) nemocí z povolání, popřípadě zda jejich pracovní způsobilost byla snížena (omezena) nemocí z povolání nebo z jiných příčin. Kdyby poškození z pracovního úrazu měli pobírat náhradu za ztrátu na výdělku vzniklou tím, že přestali pracovat u dosavadního zaměstnavatele na základě vlastního rozhodnutí a že poté byli bez práce nebo nastoupili u jiného zaměstnavatele, u něhož dosahují nižší výdělek, byli by tím zvýhodněni oproti ostatním zaměstnancům, kterým se ze stejných důvodů snížil výdělek, ačkoliv zákoník práce odškodňuje snížení (omezení) nebo ztrátu pracovní způsobilosti jen v souvislosti s pracovním úrazem, nemocí z povolání nebo jiným poškozením na zdraví (§ 187 zákoníku práce); hmotné zabezpečení osob, které se ocitly bez práce, upravují zvláštní předpisy (srov. § 12 a násl. zákona č. 1/1991 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů).

V neposlední řadě je třeba vzít v úvahu, že náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti (při uznání invalidity nebo částečné invalidity) vyjadřuje - jak již uvedeno výše - snížení (omezení) nebo ztrátu pracovní způsobilosti poškozeného a jeho neschopnost dosahovat pro následky nemoci z povolání stejný výdělek jako před poškozením. Snížením výdělku poškozené, k němuž došlo proto, že rozvázáním pracovního poměru na základě vlastního rozhodnutí ztratila práci nebo lépe placenou práci, se na tomto stavu nic nemění. Následky pracovního úrazu omezují pracovní způsobilost žalobkyni v jejím uplatnění na trhu práce i nadále ve stejném rozsahu a její pracovní způsobilost (schopnost dosahovat výdělek při omezení vyplývajícím z nemoci z povolání) se nesnížila jen v důsledku toho, že z uvedených důvodů dosahuje nižší nebo žádný výdělek (srov. též právní názor vyjádřený v rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 1.12.2000 sp. zn. 21 Cdo 2805/99, uveřejněném pod č. 45 v časopise Soudní judikatura, roč. 2001).

Jiná situace by však nastala, kdyby v projednávané věci došlo k tomu, že žalobkyně za trvání pracovního poměru u právní předchůdkyně žalované (Okresního ústavu národního zdraví v T.) měla po roce 1982 nárok na náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti a že v zaměstnání u Č. s. l., lázeňské organizace T., dosahovala nikoliv nižší výdělek, ale výdělek, který byl, aniž by pro to musela vynakládat zvýšené pracovní úsilí, pravidelně vyšší než průměrný výdělek před vznikem škody ("redukovaný" podle tehdy platného ustanovení § 195 odst.2 zákoníku práce), bylo potřebné vzít v úvahu také to, že zde nevznikal nadále rozdíl mezi průměrným výdělkem žalobkyně

před vznikem škody ("redukovaným" podle tehdy platného ustanovení § 195 odst.2 zákoníku práce) a jejím výdělkem po poškození, tj. majetková újma vznikající ztrátou pracovní způsobilosti zaměstnance. Uvedená skutečnost znamená, že následky nemoci z povolání nadále žalobkyni již nebránily dosahovat stejný a vyšší výdělek, než jaký měla před pracovním úrazem ("redukovaný" podle tehdy platného ustanovení § 195 odst.2 zákoníku práce). Protože jde o změnu výdělkových poměrů na straně zaměstnance, které byly rozhodující pro určení výše náhrady škody, je třeba situaci, kdy výdělky poškozeného zaměstnance po pracovním úrazu přesahují pravidelně za delší období, tj. nikoli ojediněle a výjimečně, jeho průměrný výdělek před vznikem škody, hodnotit jako podstatnou změnu poměrů ve smyslu ustanovení § 202 odst. 1 zák. práce. Důsledkem této změny pak je, že od okamžiku, kdy změna nastala, nárok na náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti (při uznání částečné invalidity) podle ustanovení § 195 zák. práce zanikl a náhrada za ztrátu na výdělku z tohoto titulu zaměstnanci nadále nepřísluší.

Z uvedeného vyplývá závěr, že žalobkyni - za předpokladu, že měla za trvání pracovního poměru u právní předchůdkyně žalované (Okresního ústavu národního zdraví v T.) po roce 1982 nárok na náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti - náleží i v době po 1.1.1992 taková náhrada za ztrátu na výdělku, na jakou měla nárok za trvání pracovního poměru u právní předchůdkyně žalované (Okresního ústavu národního zdraví v T.) po roce 1982, samozřejmě upravená - byly-li k takovému postupu splněny zákonem stanovené podmínky - způsobem vyplývajícím zejména z ustanovení čl. II bodu 7 zákona č. 188/1988 Sb., čl. X odst.3 zákona č. 37/1993 Sb., čl. V zákona č. 160/1993 Sb., čl. VI bodu 6 zákona č. 74/1994 Sb. ve znění zákona č. 220/1995 Sb., zákona č. 297/1991 Sb. a "valorizačních předpisů" vydaných vládou podle zmocnění obsaženého v ustanovení § 202 odst.2 zákoníku práce, ledaže by žalobkyně v zaměstnání u Č. s. l., lázeňské organizace T., dosahovala takový výdělek, který byl, aniž by pro to musela vynakládat zvýšené pracovní úsilí, pravidelně vyšší než průměrný výdělek před vznikem škody ("redukovaný" podle tehdy platného ustanovení § 195 odst.2 zákoníku práce) a nárok na náhradu za ztrátu na výdělku by jí z tohoto důvodu zanikl. Tímto způsobem je vyjádřeno, že žalobkyni nebude uhrazena ztráta na výdělku, vzniklá tím, že po 1.4.1987 dosahovala nižší výdělek než měla za trvání pracovního poměru u právní předchůdkyně žalované (Okresního ústavu národního zdraví v T.) po roce 1982 a že od 1.1.1992 nedosahovala z důvodu nedostatku vhodných pracovních míst žádný výdělek, a že i po 1.4.1987 byla její pracovní schopnost následkem nemoci z povolání omezena a že jí proto náleží náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti "v původní výši". V případě, že za trvání pracovního poměru u právní předchůdkyně žalované (Okresního ústavu národního zdraví v T.) po roce 1982 neměla nárok na náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti, nemohl jí nárok na náhradu vzniknout ani od 1.1.1992 jen proto, že z důvodu nedostatku vhodných pracovních míst nebyla zaměstnána.

V projednávané věci soudy vedeny právním názorem vyjádřeným v usnesení odvolacího soudu ze dne 9.10.2001 č.j. 35 Co 137/2001-132 se věcí z výše nastíněných hledisek nezabývaly. V průběhu řízení proto náležitě nebylo zejména objasněno, zda žalobkyně měla či neměla za trvání pracovního poměru u právní předchůdkyně žalované (Okresního ústavu národního zdraví v T.) po roce 1982 nárok na náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti, jaký byl průměrný výdělek žalobkyně před vznikem škody, jaký výdělek žalobkyně dosahovala v zaměstnání u Č. s. l., lázeňské organizace T., a okolnost, že žalobkyně změnila od 1.7.1987 zaměstnavatele a že od 1.1.1992 až do odchodu do starobního důchodu nebyla zaměstnána pro nedostatek vhodných pracovních příležitostí, soudy nehodnotily z pohledu ustanovení § 202 odst.1 zákoníku práce; v případě, že pro posouzení věci z výše uvedených hledisek neměly k dispozici potřebná tvrzení a důkazní návrhy, měly postupovat podle ustanovení § 118a odst.1 a 3 o.s.ř. Jejich závěry, že žalobkyni náleží za dobu od 1.1.1994 do 24.11.1998 náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti ve výši 170.362,40 Kč, proto nemohou obstát.

Soudům je třeba dále vytknout, že náhradu za ztrátu na výdělku žalobkyni přiznaly v čisté výši. V čisté výši je možné zaměstnanci přiznat náhradu za ztrátu na výdělku jen za dobu do 31.12.1992; to platí i tehdy, jestliže je o takovém nároku rozhodováno po 1.1.1993, neboť náhrada za ztrátu na výdělku náležející podle zákoníku práce za období před 1.1.1993, která je vyplacena po tomto datu, je osvobozena od daně z příjmů (srov. § 40 odst.1 a odst.18 zákona č. 586/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů). Náhrada za ztrátu na výdělku náležející zaměstnanci po 1.1.1993 pak podléhá dani z příjmů (včetně vybírání zálohy na tuto daň) a v době od 1.1.1993 do 30.6.1993 spadala též do vyměřovacího základu pro vybírání pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti (srov. § 5 odst.1 písm.a) bod 4 zákona č. 589/1992 Sb. ve znění zákona č. 10/1993 Sb. a čl. I bod 1 zákona č. 160/1993 Sb.) a do vyměřovacího základu pojistného na všeobecné zdravotní pojištění (srov. § 3 odst.1 písm.b) zákona č. 592/1992 Sb. ve znění zákonů č. 10/1993 Sb. a č. 15/1993 Sb. a čl. II bod 1 zákona č. 161/1993 Sb.). Vzhledem k tomu, že základem daně z příjmů je částka, o kterou příjmy plynoucí poplatníkovi v kalendářním roce přesahují výdaje prokazatelně vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení, a že záloha na daň z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti a funkčních požitků se vybírá také podle hledisek, která jsou dána v době výplaty těchto příjmů, nelze u výpočtu náhrad za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti v rozhodnutí soudu s případnou daní z tohoto příjmu (zálohou na tuto daň) uvažovat; obdobně to platilo i pro vybírání pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného na všeobecné zdravotní pojištění z tohoto příjmu. Výši náhrady za ztrátu na výdělku náležející zaměstnanci od 1.1.1993 proto soud ve svém rozhodnutí stanoví v \"hrubé\" výši; je pak věcí plátce daně (pojistného), popřípadě samotného poplatníka (pojištěného), aby v souladu se zákonem splnil své povinnosti při výběru a placení (odvodu) daně (zálohy na daň, pojistného). Soudy proto postupovaly nesprávně, když výši náhrady za ztrátu na výdělku žalobkyně za dobu od 1.1.1994 stanovily v "čisté" výši.

Soudy postupovaly nesprávně rovněž při aplikaci "valorizačních předpisů". Zvýšení průměrného výdělku, popřípadě upraveného průměrného výdělku podle nařízení vlády, vydaného na základě zmocnění obsaženého v ustanovení § 202 odst.2 zák. práce, se totiž vztahuje nejen na průměrný výdělek před vznikem škody, ale i na průměrný výdělek po nemoci z povolání, který je rozhodný pro výpočet náhrady za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti (srov. právní názor uvedený v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26.8.1999 sp. zn. 21 Cdo 786/98, který byl uveřejněn pod č. 55 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 2000). Soudům je proto třeba též vytknout, že podle uvedených právních předpisů provedly "valorizaci" jen u průměrného výdělku žalobkyně před vznikem škody a nikoliv také u průměrného výdělku po zjištění nemoci z povolání.

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není správný; Nejvyšší soud České republiky jej proto zrušil (§ 243b odst. 2 část věty za středníkem o.s.ř.). Protože důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud České republiky i toto rozhodnutí (s výjimkou výroku, kterým byla žaloba o zaplacení 203.159,60 Kč zamítnuta, jenž nebyl napaden odvoláním a samostatně nabyl právní moci) a věc vrátil v tomto rozsahu soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 věta druhá o.s.ř.).

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Zastavení exekuce
- Majetková podstata (exkluzivně pro předplatitele)

- Náhrada škody (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody zaměstnancem
- Náklady řízení (exkluzivně pro předplatitele)
- Zajištění dluhu (exkluzivně pro předplatitele)
- Způsobilost být účastníkem řízení (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody
- Katastr nemovitostí
- Insolvence a SJM
- Vedlejší účastník